

In 't Giesbaargs

Luc VAN SCHOORS

V (vervolg en aanvullingen)

vaaster ['vɑ:stər] venster. In het Middelnederlands had je *veinster* uit het Latijns *fenestra* 'opening in de muur'. Net zoals bij *peinzen* verdween de *n*. Dus kreeg je *veister* en *peizen*. Normaal verwacht men de dubbele uitspraak *v^meister/ vauster* zoals in *r^meize/ rauze* (reis), maar het Geraardsbergs kent echter enkele uitzonderingen: *klane* uit *klein*, *maasen* uit *meissen*, *paazen* uit *peinzen*, *gelaad* uit *geleid* (gelegd) en *gezaad* uit *gezeid*. Er zijn minder *ei*-woorden dan in het Nederlands. Die *ei*-klank komt uit de Westgermaanse *ai*, waaruit ook de Geraardsbergse *ieë* is ontstaan: *drieëgen* (dreigen), *skieën* (scheidend), *liejen* (leiden), enz...

vant^mijjd [van'tœ:t] **vantaud** [van'tɑ:t] soms, af en toe. *Vant^mijjd springt z'iesj binnen* 'af en toe brengt ze een kort bezoek'.

vare van ['va:rə van] niet in het minst, helemaal niet. *Z' es skuën va vare, mor vare va skuën*.

vendiesje [ven'di:ʃə] openbare verkoop.

verbroddelen verknoeien.

verdoefft muf. *'t Riekt hier verdoeft*.

verekskuzeren verontschuldigen.

verfriebelen verfrommelen. *Mor jonksken toch, g'hèt gieël die skuëne tieëkeninge verfriebeld*.

vergalloperen totale misrekening door ondoordacht of te overhaast handelen. *Ajee hem fameus vergallopeerd*.

verlof vakantie. *'t Gruët verlof 'zomervakantie'*. Synoniem *congé*. In de standaardtaal is *verlof* een 'vergunning' of een uitzonderlijke arbeidsonderbreking (al dan niet met behoud van loon), dus anders dan *wegens* vakantie, bijvoorbeeld ziekteverlof.

verloren gezaad [vər'lo:rə gəzɑ:t] verloren gezegd, niet naar goede raad willen luisteren. *'t Es hem verloren gezaad*.

verloren luëpen [vər'lo:rəly.əpm] 1. de weg kwijt raken. 2. doelloos rondlopen. *A lüpt de lesten taud verloren*.

verongelukken 1. om het leven komen bij een (verkeers)ongeval. 2. bedreiging. *Ik zo èm kunnen verongelukken*. Synoniem: *ik zo èm kunnen vermuëren*.

verprospereren: vernieuwen, opsmukken "Z' emmen 't museum va manneken-pis verprospererd."

verskieten verschieten, schrikken *Was ma dat verskieten!*

Ik verskoot ma bekaānst nem bult /ongeluk.

verskusjen [vər'skœ:ʃən] 'verschutsen', laten schrikken, aan het schrikken maken. *Naa wazzek echt verskusjt, zei!* De *ts* in *verschutsen* wordt in het Geraardsbergs een *sj*, zoals in *masjen* 'metsen' en *kusjen* 'kaatsen', men noemt dit mouillering. Volgens het *Woordenboek van de Nederlandsche Taal* (WNT) is *verschutsen* een nevenvorm van *verschutten* 'hevig heen en weer of op en neer bewegen'.

verrekken: ontwrichten. *Ajee zan'n aarem verrokken*.

Ge kunt verrekken: iemand verwensen

versneuñzjelen [vər'snœ:ʒəlɪn]: verwelken. *Die bloemen gon rap versneuñzjelen*. Variant van *versluiñsjen*.

veur voor.

iet veur'n hein: 'iets voor hebben, eigenaardigs meemaken' *Naa ee ze wa veure gad*.

veuruëd ['vø:ry.ət] voorhoofd. *Ajeet een haule op za veuruëd*.

Ajeed een toeëmelek gruët veuruëd Eufemisme voor een kaalkop.

veurkiendj ['vø:rkintʃ] kind dat een vrouw reeds had vóór haar huwelijk (al dan niet van dezelfde man).

veurnünt ['vø:rnynt] voormiddag. *Zo te nünt, op de nünne, 's nüniesjt 's middags' en 's achternüniesj 's namiddags'*.

veurplusje ['vø:rplœ:ʃə] het salon, mooiste kamer (werd enkel gebruikt om gasten te ontvangen).

veurskellegoeërd ['vø:rskeləgø:ərt] 'voorschelligaard', iemand die 'voorschellig' is: altijd willen spreken vóór een ander (en daardoor onaangenaam), iemand die uit eigenbelang steeds op het voorplan wil komen, onruststoker.

vietroo [vi'tro:] glas-in-lood-raam. Ontleend aan het Frans *vitreaux*, het meervoud van *vitrail*.

vievan leve!

Vie van onze Jef en a mag er wezen vie van onze Jef en a mag er z'ijn. Zonder onze Jef kunne w'ij nie leven zonder onze Jef kunne w'ij nie z'ijn.

Vie van bomma, pataāten me sosissen Vie van bomma, pataāten me sala En der b'ij nen dikke servola, tralala En der b'ij nen dikke servola, tralala!

vier 1. vuur 2. haard. Zo: *kontenu, jacht, stove, (open) eird, duvel(ken)*.

A zit vul vier 'een zeer vurig iemand'.

't vier on 't gat ein: 'opgewonden en vurig zijn'.

't vier in de bauk/bui^ek ein 'appendicitis'.

Da lig nie in 't vier 'daar is geen haast bij'.

vierwaark ['vi:rwa:rk] vuurwerk. *Kermes Giesbaarge ward altaud afgesloten met 't vierwaark*.

viere vier. *leën, tweeë, drau/ dr^mei*,

viere, vauve/v^{uijve}, zesse, zevens, achte, negene, tiene, elleve, twelleve, dertiene, vieërtiene, enz...

vierendieël ['vi:ɛndi.əl] **vieëndieël** ['vi.əndi.əl] **vieëndel** ['vi.əndəl] ¼ van een pond of 125 g.

vies slecht geluimd. *Wa skilt er eur a? Ze lüpt zü vies de lesten taud.*

Vies is in het Geraardsbergs geen synoniem van *vuil*. Hieronder nog enkele samenstellingen:

viesoeër ['visu.ər] **viezebozze** [vizə'bɔzə] **viezerek** ['vizəɾək] lastig persoon, slecht gehumeurd persoon (m/v), syn: *zuurprui^{ei}me/zuurpraume* (v). Niet: *vuile* persoon **viesje** ['viʃə] bunzing, fret, wezel, putorius foetidus. Ook *mui^{ei}zond/mauzond* 'muishond, wezel'.

Ontleend aan het Frans *fisse, visse* uit het Latijn *vissio* met de betekenis 'stank' en 'wezel'.

viejeluë [viʒə'ly.ə] **viejeloe** [viʒə'lu:] plaatsopneming (door een landmeter). Uit het Frans *visite des lieu* met de betekenis 'inspectie, ogenschauw, plaatsopneming'.

viggen big, varkentje. *Vigge* is eigenlijk hetzelfde woord als *bigge* met wisseling van de lipmedeklinkers (labialen) *v* en *b/p*. Vergelijk met het Engels *pig*.

vigotte [vi'gɔtə] **figotte** [fi'gɔtə] onverwachte slag in het aangezicht. Zo ook *klasj, zokke, motte, patat*, enz ... Wellicht uit het Brussels Frans *figot* 'lichte kaakslag', 'tikje' of 'vingerwijzing'. *Figot* is een verkleinwoord van *figue* 'vijg' en dus een vertaling van het Nederlandse *oorvijg*.

vuijge [vœ.æ.gə] **vauge** [vɑ.əgə] 1. vijg (vrucht) 2. futloos persoon, pantoffelheld. *Een v^{uijge} van ne vent, a ligt onder de slasj.* 3. mep, oorvijg. Zo: *vigotte, vonke, motte* enz...

vuijte [vœ.æ.tə] **vaute** [vɑ.ətə] fijt, ontsteking aan de vinger, panaritium: etterige ontsteking van het nagellid van vingers of tenen. *A zit met de v^{uijte}.* Zo ook: *witvinger*, 't vier in de vinger. In 16de eeuwse werken vinden we zowel *vijte* 'zweer aan de vinger' als *fijt* en *fijck* 'vijgwratte' (Kiliaan). Uit het Latijn *ficus* 'vijg, gezwel'.

viole: 1. viool 2. vrouwelijk schaamdeel, zo ook *strontviole. Fleus*

kraugde ne stamp onder a viole.

viseile vuurwerk op een metalen staafje. Zo: *poef*. Misschien uit het Frans *fusil* 'vuurslag, geweer', *fusée* 'vuurpijl, vuurwerk' of uit het Frans *ficelle* dat naast 'touwtje' ook 'trucje' betekent.

visspoeël ['vespυ.əl] visspaan, schuimspaan: doorboorde lepel of metalen schepnet om een visketel af te schuimen, om er gekookte vis mee af te scheppen of om te frituren. **visselken** kleine vis. *Mè Kreikelingen drinken z'op den Aambaarg w^{uijn} mè visselkiesj.*

E visselken autsmauten 'iemand proberen aan de praat te krijgen, door een andere wetenswaardigheid prijs te geven'.

viswuijff [veswœ.æ.f] **viswauw** [veswɑ.əf] ordinaire vrouw die gewoonlijk hard kan schelden **vitesse** versnelling Fr. *vitesse* **vitèspilekiesj** [vi'tɛspiləkisj] doping *Ajee zeker vitespillekiesj gepakt* 'hij fietst, loopt, stapt of werkt vlugger dan gewoonlijk'.

vitrinelekker iemand die graag en veel naar winkelatalages kijkt.

vlakaf ronduit, zonder omwegen. *Ik evvet èm vlakaf in za wezen gezaad.*

vlamme 1. vlam 2 seksueel aantrekkelijke jonge vrouw 3. nieuwe vriendin. *Ajes op schok me zan nūje vlamme.*

Vleiming ['vle:men] Vlaming.

Vlèms Vlaams. *De Vlèmske lieë* 'de Vlaamse leeuw'.

vleuger ['vlø:gər] vleugel. *Ochieëre, da vogelken za vleugerken was gebroken.*

vliege vlieg (insect).

't *Er zit een vlieg op den boelie* 'er ligt een haar in de soep, (familiale) onenigheid'.

vliegen (werkwoord)

'k *Zie ze vliegen* grote honger hebben

A zit me 't vliegend skaut/sk^{uij}t buikloop; diaree

vliegenbaater [vli:gəmbatər] vlinder. Uit *vliegewouter*, door wisseling van de lipklinkers *w/b*.

Dat woord was oorspronkelijk *wiewouter* of *vivoudere*, dus zonder *l*. De *l* kwam er omdat men het woord associeerde met 'vliegen'.

In het Middelnederlands waren

er dus verschillende varianten, waaronder *vivaltere*. In het Duits bestaan er gelijkaardige oude woorden: *vivalter* en *fifaltra* en in het moderne Duits *Falter* met de betekenis 'de fladderende'. De *fi* of de *vi* is eigenlijk een reduplicatie, zoals bijvoorbeeld in *mama, papa, boeboep*, enz..

vlieger 1. vliegtuig. Synoniem: *vliegmachien*.

2. speelgoeddraak

't *Éét on manne vlieger gespannen* ik zat in nauwe schoentjes

vliem(eken): vlijmscherp mes, scheermesje

vloeëge ['vlø.əgə] 1. vlaag, regenbui, synoniem *b^{uijze}/bauze*.

2. modeverschijnsel. 't *Es en vloeëge*.

vluëzak: 1. vuile matras 2.

onverzorgd persoon zo: l^uizefrak **(de) Vlujers** [vløjərs] **Vluñ(d)jers** [vlœ(d)jərs] de Vlaanders, Oost- en West- Vlaanderen

vodde 1. vod. 2. slapjanus, iemand die zich door iedereen op de kop laat zitten. 3. lid van de Rederijkerskamer Sint-Pieter-Vreugd-en-Deugd.

(de) Vodden: toneelvereniging Sint-Pieter-Vreugd-en-Deugd. *Wuir gó zoeëterdag nor de Vodden kauken, ze spelen ne billeklasjer* komedie).

Het woord *Vodden* is wellicht afgeleid van *vaudeville*. Dat was een luchtig muzikaal toneelstuk met vrolijke melodieën en komische liedjes, meestal met een satirische inhoud. Het genre was enorm populair en stond in de tweede helft van de 19de eeuw vaak op het programma van *Vreugd en deugd* zodat het al vlug de bijnaam van de rederijkerskamer werd. *Vaudeville* is een verbastering van *Vau de Vire*, de vallei van de Vire, in Normandië, de bakermat van dit toneelgenre.

voddemarsjang ['vɔdəmarʃɑŋ] handelaar in vodden en ander versleten tweedehandswaaren

voeëk ['vø.ək] vaak, slaap. *Omvaare vallen van de voeëk.*

voeëren ['vø.ərən] 1. varen: vreemd onwennig voorkomen. 't *Za d'eur voeëren mè jeur dochter kw^{uij}t te z^{uijn}.*

2. een bepaald lot ondergaan, iets beleven. *Azue moest a voeëren, dieën dief! As zan saukertante za staarven,*

Verklaring van de fonetische tekens

: of . na een klinker: lang of halflang	[i:] als in <i>bier</i> (lange ie)	[y:] als in <i>muur</i>
ɹ onder een klinker: meer gesloten	[ɔ] als in <i>bos</i> (korte o)	[ø:] als in <i>leunen</i>
ɾ onder een klinker: meer open	[ɔ.] als in Fr. <i>corridor</i>	[y.ə] klinkt tussen [y] en [ø] met [ə]-naslag, Gb. <i>gruët</i> 'groot'
[ɑ][a] als in <i>baal, nat</i>	[o:] als in <i>zoon</i> (lange o)	[i.ə] Eng. <i>beer</i> , Gb. <i>bieën</i> 'been'
[a:] als in <i>laat</i> (scherpe aa)	[u] als in <i>boek</i> (korte oe)	[u.ə] tussen [o] en [u] met [ə]-naslag
[ɑ:] Gb. <i>baal, pauzen</i> (doffe aa)	[u:] als in <i>boer</i> (lange oe)	Eng. <i>poor</i> , Gb. <i>poeër</i> 'paar'.
[ɑ.ə] als in Eng. <i>large</i> , Fr. <i>genre</i> , Gb. <i>grauze bauze</i> 'grijze buis'	[œ] als in Fr. <i>bœuf</i> , Eng. <i>dust</i> , Gb. <i>dust</i> 'dorst', <i>muske</i> 'mus'	Enkele speciale medeklinkers:
[ɛ] als in <i>fles</i>	[œ:] als in Fr. <i>heure</i> , Gb. <i>guir</i> 'jullie'	[ŋ] als in <i>tingeling</i>
[ɛ:] als in Fr. <i>reine</i> , Gb. <i>keis</i> 'kaas'	[œæ.] [œ]+[æ] Gb. <i>gruijze bui'eize</i> 'grijze buis' (typische mannenklank)	[ʃ] als in <i>kruisje</i> , Fr. <i>charme</i>
[ə] als in <i>de</i>	[y] als in Fr. <i>vu</i> , Gb. <i>griin</i> 'groen'	[ʒ] als in <i>gelei</i> , Fr. <i>Jean</i>
[e] als in <i>zitten</i> , Fr. <i>é</i>		[χ] als in <i>lachen</i>
[e:] als in <i>veel</i>		Opmerking: De <i>h</i> -klank wordt in het Geraardsbergs niet uitgesproken.
[i] als in <i>ziek</i> (korte ie)		

zat a goevoeëren. Opgelet: *varen* in de betekenis van zich voort te bewegen op het water is in het Geraardsbergs *veiren*.

voeërt ['vʊ.ərt] vaart, de Dender.

A wüntj on de voeërt, tusken de twieë bruggen.

voejjeren ['vʊjəm] 1. voederen, voedsel geven. 2. voeren, met stof bekleden.

voeren ['vu:m] **vuren** ['vy:m] voeren.

vonke 1. vuursprank 2. muilpeer. Syn: *vigotte, zokke, patat, motte*, enz...

voore: 1. insnijding van een ploeg in een akker. Zo: splet.

2. bilspleet. *A kreeg ne stamp onder zan voore.*

Ajès de voor op: hij is er vandoor (met een andere vrouw), hij is de hort op.

vorteg 1. vuil, smerig, rot, bedorven, door en door vesleten. *'t Er liep ne vortegen (h)ond op t' stroeëte.* Volgens sommige etymologen is het Middelnederlands *vortich* door *g/v*-wisseling hetzelfde woord als het Nederl. *gortig*. Anderen zeggen dat *vort* afgeleid is van *verrot*.

vortegoeërd ['vɔrtəgʊ.ərt] iemand die smerige streken uithaalt.

vost ['vɔst] vorst, nok van het dak.

vraa ['vra:] 1. vrouw 2. echtgenote

vraavolk vrouwen. Zo: *mañsvolk.*

Mode, dat es iet v'r 't vraavolk!?

vrèmt vreemd

vrongel stuk drek, keutel.

vuële ['vy.ələ] vool, sluiert.

Afgeleid van het Frans *voile* met Picardische uitspraak. Later ontleenden we met de moderne Franse uitspraak ook *vwal*, maar met een andere betekenis.

vuës: 1. voos: zonder stevigheid, slap, weinig pit, vuil 2. voos: toon, stem. *Ajee vuës* 'hij zingt welluidend, op de juiste toon.

Afgeleid van het Frans *voix* 'stem', verkleinwoord **vuësken** liedje.

Kende gau da vuësken?

vügen: 1. voegen syn: pareren 2. zijn manieren houden. *Ge moet a vüggen, snotneuze of gèt rammel.*

vuiëlblik ['vœæ.lblek] **vaulblik** ['vɑ.əblek] 1. vuilnisblik 2. vrouw die zich (gratis) prostitueert.

Synoniem *matrasse*.

vuiëleguëid ['vœæ.ləgœæ.t] **vaulegaud** ['vɑ.ələgɑ.ət] vuiligheid, wat vuil is, vuilheid.

t' Er ligt noga een vaulegaud in 't skavaul. De uitspraak van *vuiligheid* en *veiligheid* is hetzelfde in het Geraardsbergs, er is echter wel een verschil in uitspraak tussen man en vrouw.

vuiëlerek ['vœæ.lərek] **vaulerek** ['vɑ.ələrek] vuilak, viezerik,

vuilaard. Opgelet in het Geraardsbergs is *viezerik* geen 'vuilerik', maar

een 'knorrige, boze vent'.

vuiëlkarre ['vœæ.lkarə] **vaulkarre** ['vɑ.əkarə] vuilniswagen.

vuiëloëërd ['vœæ.lʊ.ərt] **vauloëërd** ['vɑ.əlʊ.ərt] vuilaard, vuilak.

vuiëltote ['vœæ.lto:tə] **vaultote** ['vɑ.əltotə] vrouw die laster en achterklap vertelt.

vuiëluëp ['vœæ.ly.əp] **vauluëp** ['vɑ.əly.əp] vuilnisbelt, stort.

De vuiëluëp was vrügger in Nederboeloeëre.

vürtdün ['vyrtyn] voort doen, verder werken. *Dü mer vürt.*

Ze düin goe viirt 'het gaat hen voor de wind, ze boeren goed'.

vuskuët ['vœsky.ət] 'voorschoot': schort, stofjas. *Manne vuskuët moet in de was.*

't Es mor ne vuskuët gruët 'kleine ruimte'.

vwature 1. rijtuig 2. (luxe)auto 3. kinderwagen. Frans *voiture*.

vwāzjeren **viejazjeren** reizen **vwāzjuir** [vwā.'jœ:r] **voejazjuir** handelsreiziger Frans *commis-voyageur*.

vwajuzje [vwa.'jœzə] **viejuzje** [vi.'jœzə] reis, synoniem: *r^ueize/rauze*. Frans *voyage*.

vwal doorzichtige stof voor gordijnen of kledij. Uit Frans *voile*. (Vergelijk met *vuële*.)

vwalette **volette** (volks) sluiertje. Frans *voilette*.

Met dank aan: Emiel Collijns, Jan Coppens, Willy Van Der Maelen, Johnny De Nie, Albert De Taeye, Paul De Backer, Leon de Couvreur, Marcel Van Der Capellen, Lucien van Den Herreweghe, Elie De Mol, Marc Van Trimpont, Herman François & Ciska François.